

ABC TIL FORENINGS- DEMOKRATI



Af Frederik Fredslund i samarbejde med



INDLEDNING

Foreningsdemokrati er fundamentet for de fleste foreninger i Danmark og en hjørnesten i det danske demokrati. Demokrati i foreninger giver medlemmer stemmeret i de store beslutninger om foreningens drift og udvikling, men også indflydelse på aktiviteter og møder.

Et demokratisk fællesskab betyder, at alle kan bruge deres stemme og deltage i dialogen om, hvad der er det rigtige at gøre i foreningen.

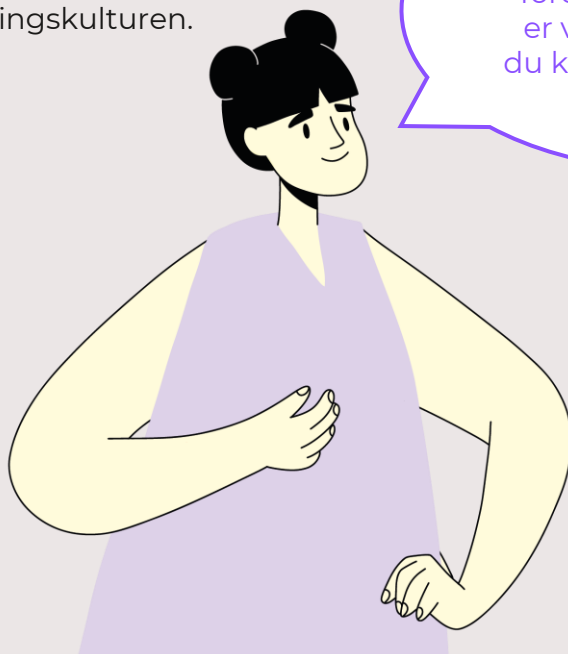
Som den første formand for DUF – Dansk Ungdoms Fællesråd, Hal Koch, har sagt, er demokrati både en styreform og en livsform.

Styreformen dækker over generalforsamlinger, vedtægter og andre strukturer, mens **livsform**en i en forening handler om foreningskulturen.

Det indebærer blandt andet, hvordan man lytter til og går i dialog med andre frivillige for det fælles bedste, samt hvordan man bruger sin "stemme" i foreningen.

Denne artikel giver en introduktion til, hvorfor foreningsdemokrati er vigtigt for den enkelte og for fællesskabet, samt hvordan foreningsdemokrati kan styrkes og udvikles. Artiklen indeholder praktiske værktøjer, der kan bruges på både lokalt og nationalt niveau i foreningen, og den afsluttes med en ordliste, der kan gøre dig klogere på forskellige foreningsdemokratiske begreber.

På de næste sider kan du læse om **hvorfor** foreningsdemokratiet er vigtigt og **hvordan** du kan fremme det i din forening.



HVORFOR FORENINGSDEMOKRATI?

Foreninger, der drives af frivillige, repræsenterer en demokratisk model, hvor beslutningsstrukturer kombineres med en social dynamik, der forbinder mennesker, styrker fællesskaber og udvikler den enkelte. Når foreningsdemokratiet fungerer optimalt, kombinerer det de formelle demokratiske strukturer med en demokratisk kultur præget af dialog, engagement og deltagelse.

Demokratiske strukturer - en styreform

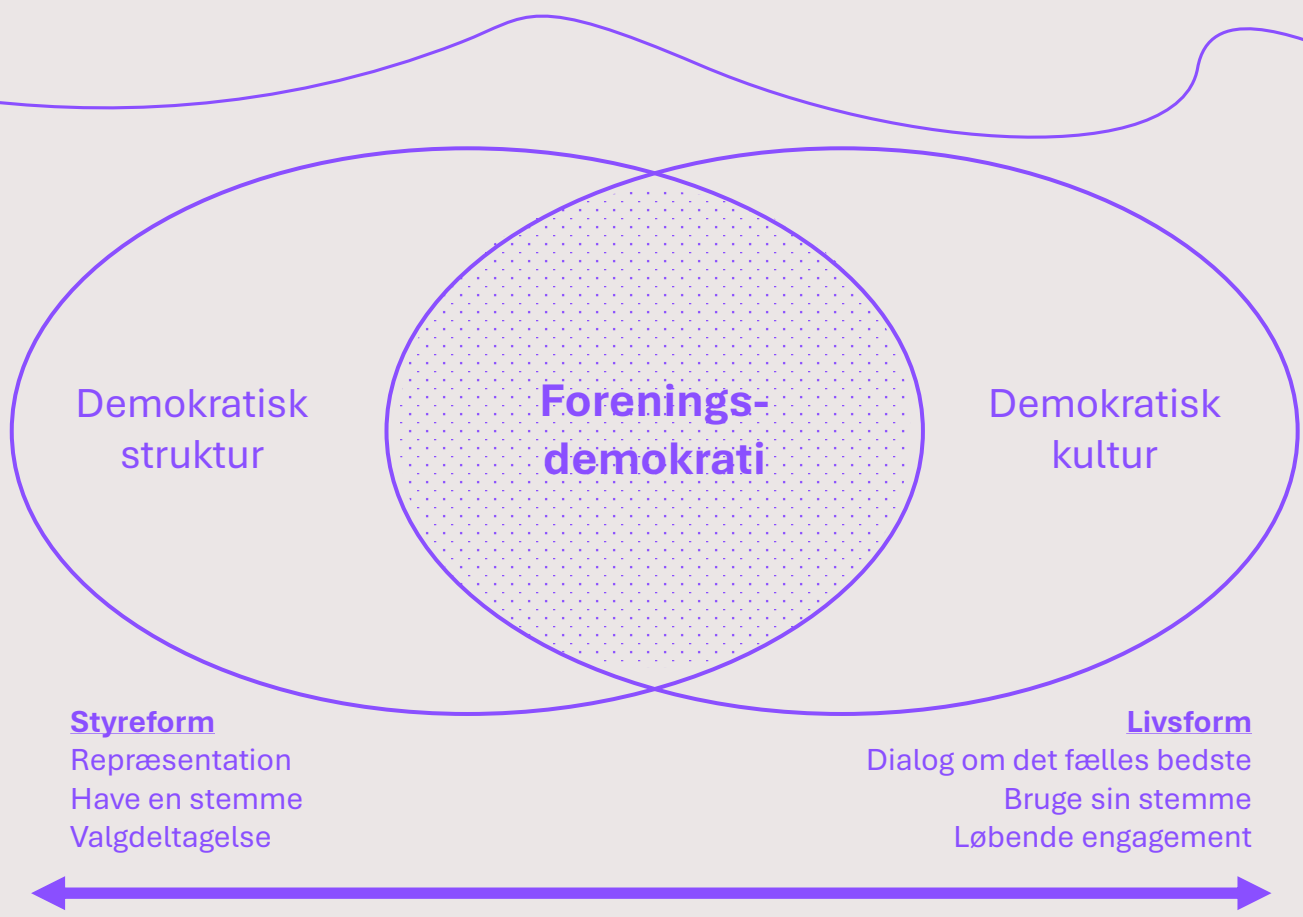
Demokrati som styreform indebærer klare rammer for beslutningstagning og magtfordeling. Det skal bl.a. sikre at beslutninger tages på en retfærdig og inkluderende måde.

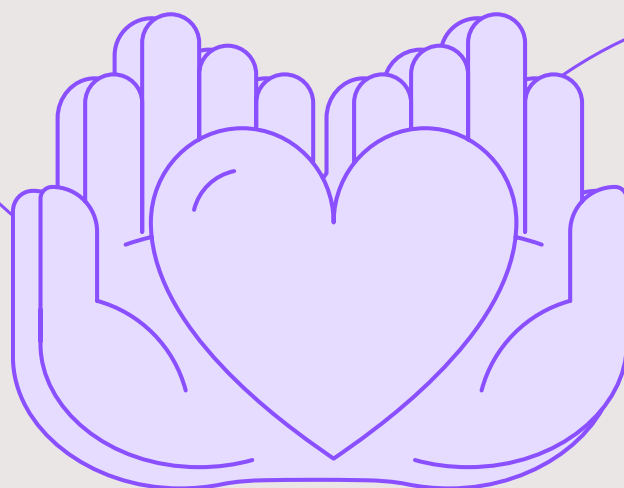
I en forening betyder det, at der skal være procedurer for valg, økonomi, afstemninger, beslutningstagning og

repræsentation. Disse regler er styrende for foreningens funktion og findes typisk i vedtægterne – foreningens "grundlov". Vedtægterne fungerer i det daglige som et bagtæppe for foreningens aktiviteter, men de bliver særligt relevante ved bestyrelsesmøder, generalforsamlinger eller når konflikter opstår.

De demokratiske strukturer er sjældent en del af det løbende engagement, fordi mange tager dem for givet eller ikke synes de er vigtige for de frivillige aktiviteter. Men det er disse procedurer og regler, der sikrer en gennemsigtig og ensartet struktur, hvor alle medlemmer formelt er sikret indflydelse og medbestemmelse

Vedtægter, forretningsordener og generalforsamlinger er det, der gør foreningsdemokratiet muligt som styreform.





Demokratisk kultur - en livsform

Det er noget særligt at engagere sig frivilligt i en sag og et fællesskab, hvor man oplever at blive hørt og være en væsentlig bidragsyder med en tydelig rolle.

I foreninger hvor der er en aktiv demokratisk kultur, oplever medlemmer og frivillige en kultur baseret på værdier som respekt og ligeværdighed, og de praktiserer aktiv lytning og åbenhed om fx retning og rammer for aktiviteter i foreningen. Her bliver demokratiet ikke kun levet i bestyrelseslokalet eller på den årlige generalforsamling, men hele året rundt til alle møder og aktiviteter i foreningen.

Den demokratiske kultur er til stede, når frivillige og medlemmer lytter til hinanden og gør deres bedste for at blive enige og skabe fælles ejerskab for løsninger. Det kræver at man tager hinanden alvorligt ved både at ytre sig ærligt og aktivt lytte til andres stemmer.

Eksempel: Den demokratiske kultur er særligt tydelig, når uenighed og forskellige holdninger er en del af samtalerne i foreningen. Det kunne

eksempelvis være et par frivillige, der vil ændre den årlige rekrutteringskampagne til et nyt format. I en demokratisk kultur vil idéen blive taget positivt imod af andre frivillige, også selvom de måske er uenige. Der vil være en åbenhed over for at drøfte idéen med nysgerrighed. Med øje for den demokratiske struktur og vedtægterne vil der blive lavet en proces for, hvordan beslutningen træffes bedst, og hvem der skal involveres – om det så er en kort drøftelse og beslutning på et møde, eller om det gælder hele foreningen, og det derfor skal drøftes på fx et årsmøde.

Den demokratiske kultur betyder ikke at alle har ret, men den handler om at vise forståelse for hinanden og finde fælles veje frem.

Den demokratiske kultur er nogle steder beskrevet i manifeste, vedtægter eller værdisæt, men den er ikke bundet af dokumenter - kun af handlinger. Den skal leves og gøres i de møder og samtaler som foregår mellem frivillige i foreningen. Kulturen bygges hele tiden og opretholdes mellem nye og erfarne frivillige gennem de gode eksempler og at man lærer det til hinanden. Det skaber ejerskab for kulturen.

At skabe fællesskab og ejerskab

Nogle foreninger har en stærk foreningsstruktur uden at have tradition for dialog og deltagelse. Hvis medlemmer kun deltager ved at stemme, gøres de ikke ansvarlige for foreningsdemokratiet. De skal ikke forholde sig til andre holdninger eller hinanden gennem dialog og engagement. Det skaber et passivt fællesskab uden et personligt engagement i sagen, hvor fokus bliver at stemme rigtigt snarere end at finde en fælles vej frem.

Eksempel: Hvis en forening ikke er åbne for nye medlemmers og frivilliges ideer, eller at et mindretal i foreningen har nogle særlige holdninger, som ikke lyttes til, fordi andre har flertallet. **Med andre ord er foreninger, der ikke dyrker den demokratiske kultur, men udelukkende leder og styrer gennem strukturerne, ikke et fuldt foreningsdemokrati.**

Det modsatte kan gøre sig gældende for foreninger, hvor de demokratiske strukturer ikke er velkendte eller en del af foreningens liv. Her kan det være svært at træffe beslutninger på foreningens vegne eller løse konflikter, fordi fællesskabet udelukkende har fokus på gode relationer og dialog uden at tage de demokratiske strukturer alvorligt, som en ramme for at håndtere uenighed.

Når styreform og livsform bliver to sider af den samme mønt, skabes en stærk tilknytning til og ejerskab for foreningen. Det er det bedste fundament for at gøre en forskel for den sag, som I brænder for.

I en stærk demokratisk forening føler de frivillige og medlemmerne at de bliver taget alvorligt og at deres bidrag har værdi - ikke kun når de stemmer. Det kan eksempelvis være, når man laver inddragelse ifm. udviklingen af en ny strategi eller en politik. Frem for kun at sætte den til afstemning, tilrettelægger man i stedet en proces, hvor de frivillige og medlemmerne bliver involveret på en måde, så det er tydeligt, hvordan den enkelte kan bidrage.

De frivillige oplever en fair proces, når der er tid til at alle kan forklare sig, således at man oplever sig hørt. Alle kan ikke få deres vilje i sidste ende, men den demokratiske kultur gør at forskelligheder og uenigheder kan håndteres på en konstruktiv måde.



Foreningsdemokratiet som læreplads for engagement og handlekraft

Foreninger danner en unik ramme for demokratisk engagement, fordi medlemmer og frivillige ikke blot er deltagere, men kan opleve reelt medejerskab over foreningens aktiviteter og fællesskab. Det giver dem en værdifuld mulighed for at træne samarbejde, finde kompromiser og tage ansvar – færdigheder, der sjældent kan udvikles i fællesskaber, hvor beslutninger træffes af andre.

For at foreningsdemokratiet kan blomstre, er det afgørende, at både strukturen og kulturen understøtter aktiv deltagelse. Demokrati er ikke medfødt – det er noget, der læres gennem erfaring og engagement.

Når frivillige oplever, at deres stemme har betydning, og at deres bidrag skaber værdi, udvikler de en stærkere tro på egne evner. Dette styrker ikke blot deres handlekraft i foreningen, men også deres evne til at agere demokratisk i samfundet.

Foreningsdemokratiet er derfor meget mere end et værktøj til at organisere sig. Det er en praksis, der i sig selv har værdi som læreplads for demokratisk engagement.

Her mødes mennesker, tager ansvar og bygger fællesskaber, som skaber en forskel både for dem selv og for verden omkring dem. Når engagementet i foreningsdemokratiet styrkes, skaber det grundlag for en mere levende og deltagende demokratisk kultur – både i foreningen og i det bredere samfund.

HVORDAN FORENINGSDEMOKRATI?

DOKUMENTER, BEGIVENHEDER OG ENHEDER DER UNDERSTØTTER FORENINGSDEMOKRATIET

Dette afsnit dykker ned i de centrale bestanddele af foreningsdemokratiet, der både understøtter den rette struktur og kultur – og giver inspiration til, hvordan du kan styrke de demokratiske processer i din forening.

Centrale dokumenter

Demokratiske strukturer må beskrives tydeligt og ofte detaljeret, for at alle ved, hvordan de kan deltage og være med.

Vedtægter fungerer som foreningens grundlov. De sætter rammerne for, hvordan beslutninger træffes, og sikrer, at alle medlemmer ved, hvad der skal til, for at kunne deltage. De beskriver formål, medlemskab, generalforsamling, bestyrelse, aktiviteter og anden organisering af foreningen. Nogle foreninger har meget detaljerede love og andre mere overordnede, men uanset hvad, er det afgørende at vedtægterne er forståelige og tilgængelige for alle – også for nye medlemmer.

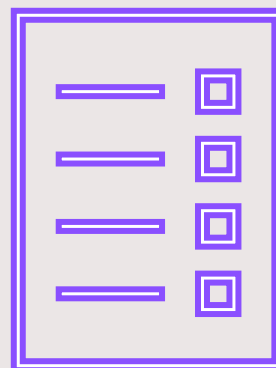
Regnskabet eller budgettet beskriver hvad foreningens midler bruges til, således at alle medlemmer kan følge med i den økonomiske prioritering, og det bidrager til at sikre at ingen svindler med pengene.

Vedtægter og regnskaber er de dokumenter der som minimum kræves, for at skabe struktur og gennemsigtighed i foreningen.

Samværspolitik er et sæt retningslinjer og værdier, der beskriver, hvordan medlemmer, frivillige, ledere og eventuelt ansatte bør omgås hinanden for at sikre et trygt og respektfuldt fællesskab. Politikken beskriver også processen for håndtering af krænkelssager, og hvordan foreningen skal håndtere brud på samværspolitikken.

Strategi/handleplaner eller program er et dokument, der beskriver hvad foreningen vil i fremtiden, og hvad der prioriteres.

Forretningsorden for bestyrelsesarbejdet hjælper med at strukturere møder og beslutninger – både lokalt og nationalt. Den sikrer, at der er enighed om spillereglerne og hvordan man håndterer konflikter samt at alle får en chance for at komme til orde.



Centrale begivenheder

Begivenheder som generalforsamlingen er vigtige for foreningsdemokratiet. De giver medlemmerne en platform til den demokratiske samtale og udøvelse af deres demokratiske rettigheder.

Generalforsamlingen er det årlige højdepunkt for foreningen. Her samles medlemmerne for at drøfte og beslutte foreningens fremtid. Sørg for, at mødet er engagerende og inkluderende, så alle føler sig velkomne.

Læs mere om hvordan man holder en inkluderende og meningsfuld generalforsamling [her](#)

Workshops og temamøder om vigtige emner og forandringer, med inddragelse og involvering af frivillige, er det sted, hvor der skabes rum for dialog om vigtige beslutninger som fx nyt formål eller strategi. Samtidig er det et sted, hvor alle kan bidrage til idéudvikling.

Centrale enheder

Foreningsstrukturer består af nogle centrale enheder, som er ankerpunktet i det formelle demokrati i foreningen.

Bestyrelsen leder foreningen og har ansvar for at generalforsamlingens beslutninger udledes. En god bestyrelse sikrer gennemsigtighed og inddragelse.

Lokale foreninger: Hvis I er en landsforening er jeres frivillige ofte organiseret lokalt i nogle lokale foreninger, som står for aktiviteter. De er centrale både ift. strukturen men også ift. om de repræsenterer den demokratiske kultur, som foreningen vil have.

Arbejdsgrupper, følgegrupper og andre udvalg med frivillige kan fokusere på specifikke opgaver og projekter. De mindre grupper giver frivillige og medlemmer mulighed for at bidrage aktivt og tage ansvar.

Sekretariatet består typisk af ansatte medarbejdere, som har til opgave at understøtte hovedbestyrelsen og/eller den daglige drift af foreningen. Ofte understøtter sekretariatet også projektgrupper mm.

Læs mere om organisering og sammenhængskraft i foreningen i artiklen [her](#)

LYTTEKAMPAGNE OM HVERDAGENS DEMOKRATI

FORBEDR JERES DEMOKRATISKE EVNE VED AT SNAKKE MED JERES FRIVILLIGE



Cirka 25 samtaler
å 20 minutter,
samt opfølgende
workshop



Målgruppen er
forskellige
frivillige



Det kan foregå
fysisk, online
eller på telefon



Sørg for at
skrive grundige
noter

Formål

Denne øvelse er et redskab til at vurdere foreningens demokratiske evne og identificere områder, der kan forbedres. Det virker rigtig godt, når bestyrelsen eller andre ledende frivillige udfører kampagnen.

Hvordan gør du?

1. Udarbejd et spørgeskema med spørgsmål som:

- Oplever du, at din stemme bliver hørt i foreningen?
- Har du indflydelse på beslutninger, der påvirker dig?
- Oplever du at de andre frivillige respekterer dine holdninger?
- Tilstræber I at træffe beslutninger om jeres aktiviteter i fællesskab?
- Føler du dig godt informeret om, hvad der sker i foreningen?

2. Ring rundt til minimum 20 – gerne flere - frivillige forskellige steder i foreningen, så I får et bredt udsnit af holdninger og meninger.

3. Analysér svarene og identificér mønstre eller udfordringer – bl.a. ud fra følgende:

- Dialog om at finde fælles løsninger
- Er strukturerne gennemsigtige for alle?
- Engagement
- Mulighed for at bruges in stemme

4. Indkald til en workshops eller stormøde, hvor resultaterne præsenteres, og de frivillige kan komme med forslag til forbedringer.

5. Bestyrelsen laver en handlingsplan med konkrete initiativer og deadlines for opfølgning, for at forbedre forenings demokratiske evne.

INKLUDERENDE MØDER MED DEMOKRATISK TRÆNING



1 - 3 timer +
forberedelse



10-50 personer



Skab en
stemning ved
at vælge rum
og opstilling
med omhu



Flip-over, tavler,
tusser mm.

Formål

At sikre, at alle medlemmer føler sig velkomne og har mulighed for at bidrage aktivt ved vigtige emner for foreningen, som samvær, ny strategi, struktur, formål m.m. Møderne planlægges således at deltagerne skal blive enige på trods af forskellige meninger.

Møderne kan også afholdes som online videomøde efter samme struktur.

Hvordan gør du?

1. Forberedelse:

- Lav en dagsorden, der forklarer hvorfor emnet er vigtigt for jer, og del den i god tid
- Sørg for, at dagsordenen er let at forstå, formålet med mødet er tydeligt og inkluderer pauser til refleksion og spørgsmål i programmet for mødet.
- Forbered en dialog, hvor du sikrer dig, at mange forskellige meninger kommer i spil ved eksempelvis at opdigte nogle personer med bestemte holdninger, hvis de ikke findes blandt deltagerne.

2. Under mødet:

- Brug en facilitator, der sikrer, at alle får mulighed for at tale.

- Sæt regler op for hvordan og hvor længe i taler sammen, så alle bliver hørt.
- Introducér fra begyndelsen en talerunde, hvor deltagerne deler deres perspektiver én ad gangen i mindre eller større grupper. Opfordrer dem til at indtage forskellige holdninger til emnet og at være uenige i begyndelsen, således I får en demokratisk samtale om det bedste for alle.
- Brug visuelle hjælpemidler som tavler, flips eller digitale værktøjer for at tydeliggøre diskussionen og hvordan den enkelte kan bidrage.
- Vær tydelig om, hvad man kan komme med inputs til. I eksempelvis en ny strategi er det ikke alt, der kan laves om, men kun dele af foreningens aktiviteter og arbejde.

3. Efter mødet:

- Send en opsummering til alle deltagere, hvor alle kan genkende sig selv i mødet. Det inkluderer de forskellige holdninger og udgangspunkter og ikke kun resultatet af mødet.
- Opfordr medlemmerne til at dele yderligere tanker eller spørgsmål efter mødet, samt tage dialog med andre frivillige som de arbejder sammen med.

23 ORD DU SKAL KENDE

- 1. Aktiv lytning:** En praksis, hvor medlemmer og frivillige fokuserer på at forstå hinandens perspektiver.
- 2. Ansvarlighed:** Forpligtelsen til at handle i overensstemmelse med foreningens mål, værdier og aftaler indgået med andre frivillige.
- 3. Arbejds-, styregrupper og udvalg:** Mindre enheder, der arbejder med specifikke opgaver og projekter
- 4. Bestyrelse:** Det valgte organ, der leder foreningen nationalt eller lokalt og implementerer generalforsamlingens beslutninger.
- 5. Demokratisk kultur:** En livsform præget af værdier som respekt, ligestilling og åbenhed, hvor dialog og samarbejde er i centrum.
- 6. Demokratisk selvtillid:** Generel betegnelse for ens tro på, at man har politiske holdninger der er værd at lytte til og kan bidrage til politiske samtaler.
- 7. Demokratiske strukturer:** De formelle rammer, som sikrer retfærdighed og gennemsigtighed i foreningens beslutningsprocesser.
- 8. Dialog:** Åben og respektfuld samtale, hvor alle både taler og lytter aktivt.
- 9. Ejerskab:** Følelsen af ansvar og tilhørsforhold til foreningen.
- 10. Flertalsafgørelser:** Når et flertal på mere end halvdelen af stemmerne træffer en beslutning.
- 11. Forretningsorden:** Procedurer for møder og beslutninger i en bestyrelse.
- 12. Generalforsamling:** Foreningens øverste myndighed og det vigtigste møde i foreningen, hvor medlemmer træffer beslutninger på vegne af hele foreningen.
- 13. Hal Koch:** Demokratitænker og DUFs første formand og fortaler for demokrati som livsform.
- 14. Hverdagsdemokrati:** Demokratisk dialog i hverdagens aktiviteter på alle niveauer.
- 15. Konsensus:** At nå enighed gennem diskussion og kompromis.
- 16. Mandat:** Det ansvar og de beføjelser som tildeles en bestemt person eller gruppe.
- 17. Repræsentativt demokrati:** Valgte repræsentanter træffer beslutninger på vegne af medlemmer.
- 18. Samtaledemokrati:** Fokus på åben dialog og fælles løsninger.
- 19. Samværspolitik:** Foreningens egne retningslinjer for hvordan I sikrer at det er trygt for alle at være med.
- 20. Stormøde:** En metode til at involvere alle medlemmer om store beslutninger.
- 21. Uenighed:** En kilde til læring og udvikling, når det håndteres gennem dialog.
- 22. Valgprocedure:** Regler og praksis for valg på generalforsamlinger og lign.
- 23. Vedtægter:** Grundloven for jeres forening. Reglerne der styrer foreningen.